

„Made in Iraq”: urbanistyka, odbudowa i zmiana w dobie międzynarodowych sankcji

W wyniku pierwszej wojny w Zatoce Perskiej, zdecydowana większość ponad miliona obcokrajowców zatrudnionych w różnych sektorach irackiej gospodarki musiała opuścić kraj. Wśród tych którzy wyjechali było wielu wykwalifikowanych pracowników i ekspertów zatrudnionych w instytucjach publicznych, a także rodzimych i międzynarodowych firmach. Od lat pięćdziesiątych, zagraniczni eksperci odgrywali wiodącą rolę przy projektach modernizacyjnych i rozwojowych realizowanych przez kolejne irackie rządy. W 1990 roku musieli nagle opuścić kraj, a w ich ślad poszło wielu irackich specjalistów uciekających przed wojennymi zniszczeniami, pogłębiającym się ze względu na międzynarodowe sankcje kryzysem ekonomicznym oraz represjami reżimu Saddama Husseina. Mimo podejmowanych przez rząd iracki kroków mających na celu ograniczenie emigracji, szacuje się że pomiędzy 1990 a 2003 rokiem około 1.5 miliona Irakijczyków na stałe opuściło swój kraj. Irak stracił wtedy dużą część swojej klasy średniej, w tym wielu specjalistów z różnych dziedzin. Ci którzy zostali, stanęli przed trudnym wyzwaniem odbudowy kraju w warunkach spowodowanej sankcjami międzynarodowej izolacji i znaczących braków kadrowych.

Irak lat dziewięćdziesiątych był więc krajem który w krótkim czasie musiał uniezależnić się od zagranicznego know-how i zacząć polegać na własnych specjalistach. Celem projektu jest przyjrzenie się temu procesowi na przykładzie jednej grupy zawodowej – urbanistów. Do 1990 roku, czyli pierwszej wojny w Zatoce Perskiej, kolejne irackie rządy zlecały opracowywanie planów irackich miast zagranicznym podmiotom. Wprawdzie miejscowi urzędnicy sprawowali kontrolę nad realizacją kontraktów, a Irakijczycy pracowali w nich często w charakterze lokalnych ekspertów, to jednak zawsze najważniejszą rolę pełnili zagraniczni urbaniści. Dobry przykład stanowią tu kolejne plany ogólne dla Bagdadu opracowywane przez brytyjskie, greckie, polskie i japońskie zespoły projektowe. Po 1990 roku, w związku z wyjazdem zagranicznych ekspertów i nałożeniem na Irak międzynarodowych sankcji, sytuacja uległa diametralnej zmianie - odbudowę oraz dalsze planowanie i rozwój miast w kraju powierzono irackim inżynierom, architektom i urbanistom. Po latach ludzie ci często podkreślają formacyjny charakter tego okresu dla ich życia zawodowego. Celem projektu jest zbadanie tego okresu w kontekście historii irackiej urbanistyki, analiza zmian jakie przyniósł w życiu jednostek i instytucji, a także w debatach, standardach i realiach zagospodarowania przestrzennego irackich miast. Przez pryzmat badanej grupy zawodowej, projekt opowiada szerzej o zmianach społeczno-ekonomicznych jakim podlegało społeczeństwo irackie. Inaczej, niż większość opracowań o Iraku po 1990 roku w języku polskim i angielskim, które skupiają się przede wszystkim na zagadnieniach związanych z geopolityką, bezpieczeństwem, wojną i terroryzmem, w centrum niniejszego projektu znajdują się społeczne i przestrzenne aspekty najnowszej historii tego kraju.

W szerszej perspektywie, projekt stawia pytanie o długoterminowe konsekwencje przedsięwzięć modernizacyjnych i rozwojowych realizowanych w różnych rejonach świata pod dyktando zagranicznych ekspertów i przy użyciu zagranicznego know-how. Dotychczasowa literatura dotycząca programów pomocowych oferowanych przez obydwie strony zimnowojennej rywalizacji skupia się przede wszystkim na perspektywie ekspertów i przekazywanej przez nich wiedzy oraz technologii. Niniejszy projekt stawia w centrum refleksji pytania o doświadczenie i perspektywę odbiorców tej pomocy w krajach wtedy określanych jako „państwa Trzeciego Świata”, o wpływ uzależnienia od zagranicznych ekspertów na lokalny rozwój poszczególnych dyscyplin wiedzy i związanych z nimi grup zawodowych. Aby lepiej zrozumieć to doświadczenie, w ramach projektu przeprowadzona zostanie seria wywiadów pogłębionych z irackimi rozmówcami, którzy w latach dziewięćdziesiątych byli zaangażowani w projektowanie miast w Iraku. Przyjęta orientacja badawcza czerpie z historii i antropologii społecznej, łącząc kwerendy archiwalne z badaniami terenowymi w Iraku.